

fen we, dat
n en tal van
protest mis-
g, volkomen
schien zelfs
en van wat

we met het
gevens, zeer
rglistig hart
ntheffing te
is — maar
ik onder dit
eeren dage-
n uit over-
beveleken.
ate van de
egen zonden
volk, hetzij

in het pu-
ordt bij pro-
el ieder —
ken.

wat bij die
d.w.z. tegen
j protest in
eten worden

ag zal dan
i de roeping
nanzien van
het Woord,

oorlijk onder-
oor tot de
in den band
uisgezin, fa-
n roeping is
deze laatste
usschen wat
hen zin, en

voor de be-
aarover het
oorlijk heeft
geboden is,
onden onder
n, en tegen
i bestraffing
uitgaan.

ze te beant-
laats niet —
in gevallen
is met ijver
om er tegen
erlei theoreti-
orde komen.

of de zonde,
getuigend en
maar karakter
oende verzet
gen, om het
achtigheid op

de aandacht
of getuigenis
hij op zich
k veel schul-
en nooit een
althans min-

a het vraag-
ekenis.

ag, die onze

allen tal van
vernaken en
ve in 't leven
schuld — die
het oordeel
in de Olym-

met overigens
er vanwege
uitging tegen
bben zoo ze

getuigd hadden nog eer de Olympiade geopend
was, of de plannen er voor reeds genoeg teekening
hadden, om een protest uit te lokken en te recht-
vaardigen. En tijdens of onmiddellijk na de Olym-
piade zijn onze Kerken niet in Synode saam
geweest.

De gelegenheid om er tegen te getuigen heeft
haar dus, ook al zoude ze in dit opzicht van
hetzelfde oordeel zijn geweest als de Synode der
Chr. Geref. Kerk, onthroken.

Met wijziging overeenkomstig het geval, geldt
wat ik op de eerste vraag van v. W. antwoordde,
ook voor de tweede. Kieschheidshalve schrijf ik
daarom daárover niet afzonderlijk.

Met het antwoord op nog een andere vraag,
die hij me zond, hebbe v. W. geduld tot een
volgend nummer.

V.

P.

LITERATUUR EN KUNST.

„De Familie Kruse”, door Jeanna Oterdahl.

Van de bekende Zweedsche Schrijfster Je-
anna Oterdahl, over wier romans „Inger
Skram” en „Het Huis met de Rozenhaag” we in
een der artikelen van den vorigen jaargang ge-
schreven hebben, is weer een nieuw boek in ver-
taling verschenen: „De Familie Kruse”, een
gezinsroman uit het Stockholmsche leven van de
vijftiger jaren der 19e eeuw. En zoo goed als
de beide vorige romans de aandacht waard waren
om hun onderscheidene qualiteiten, zoo goed, en
om dezelfde reden, verdient dit nieuwe boek be-
langstelling.

Eigenlijk is een gezins- of familieroman een ge-
heel afzonderlijk roman-type. Hij verschilt van elke
andere romansoort in bouw. Immers, eigenschap
van, en ook voorwaarde voor den goeden lite-
raren roman is, dat hij een centrale figuur heeft,
om wien zich alle andere optredende personen
groepeeren en die tot elke geschetste verhouding
in betrekking staat. Dat beteekent niet, dat alles,
wat niet die figuur rechtstreeks belangt in het
donker blijven moet, maar het eischt, dat de licht-
concentratie op hem of haar valt en niet de scha-
dow van druk-bewegende bijfiguren zijn of haar
beeld verdonkert. Een roman als Couperus' „Eline
Veré” zouden we in dezen ten voorbeeld kunnen
noemen. Dat boek wemelt, om zoo te zeggen,
van personen en gebeurtenissen en toch staat Eline
altijd in het middelpunt en is iedere lijn van
het boek een verdieping van haar beeld. De lite-
rair-goede roman is een eenheid, waarvan we,
min of meer duidelijk, de deelen kunnen onder-
scheiden.

Bij den familieroman echter staat de zaak pre-
cies andersom. Die heeft niet één hoofdfiguur,
maar even zooveel gelijkwaardige personen als er
leden zijn van de familie of het gezin. De eene
moge meer belangwekkend zijn dan de andere,
zoodat de figuren niet als soldaten in een gelid
staan, elk individueel mensch is op zichzelf ob-
ject van beschouwing en het gezin en gezins-
leven, dat onderwerp is van den roman is niet
anders dan de som van de, vaak zeer onderschei-
den, samenstellende waarden. En de roman, die
alszoodanig een eenheid wezen moet, is de ver-
binding van de verschillende, afzonderlijke dee-
len. Robbers' „De roman van een gezin” is hier
het typeerende voorbeeld. Daarin treden ten too-
neele Jan Croes, de zakenman en zijn vrouw
Emma, die geheel haar leven leeft; de zoons: een
effectenhandelaar, een student, een H.B.S.-er, en
een achterlijke schooljongen, die elk hun eigen
wereld hebben en zonder contact met de anderen
daarin verkeerden, de dochters Jeanne en het bak-
vischje Noortje, die elkanders antipoden zijn — en
die alle, afzonderlijkheden ieder op zichzelf en
aparte objecten van zielkundige ontleding, vormen
dan het gezin, welks leven product is van al
deze factoren. De eenheid van een roman als deze
komt dus van buiten-af, terwijl die bij den ge-
wonen roman van binnen-uit ontstaat. Dat is het
integreerende verschil, dat den gezinsroman tot
een geheel eigen type maakt.

Nu behoeft het wel geen breed betoog, dat dit
karakter aan den Auteur van den gezinsroman
bijzondere eischen stelt. Heel licht loopt hij het
gevaar, dat zijn roman als roman mishikt, dat
wil dus zeggen, dat de afzonderlijkheden afzon-
derlijkheden blijven en niet tot een werkelijke een-

heid samengroeien. Zijn boek wordt dan een soort
levende-beelden-spel, waarin wel elk beeld beweegt,
maar weer stilstaat zoodra de regisseur zijn aan-
dacht aan een ander deel van het tooneel wijden
moet. En dat, terwijl het de taak is, van den
gezinsroman een gezinsleven te teekenen als
spiegel van het groote leven daarbuiten, dat op
ieder lid van het gezin zijn eigen stempel zet.

Handelen we dus in dit artikel over den gezins-
roman „De Familie Kruse” van Jeanna Oterdahl,
die in haar vorige boeken de bewijzen gegeven
heeft, dat ze is een Schrijfster van onmisken-
baar talent, dan gaat het om de vraag, of deze
roman werkelijk tot een gezinsroman is gegroeid.

De Zweedsche pers, zooals blijkt uit voorin het
boek afgedrukte recensies, was zeer tevreden over
den roman, noemde dien „een der beste boeken,
die dit jaar zijn uitgekomen” en kende hem „groot-
waarde (toe), zoowel als roman met zijn fijne
karakterteekening, als ook uit het oogpunt van
beschavingsgeschiedenis”. En deze lof is verdiend.
Het boek heeft inderdaad beteekenis als roman
en geeft stellig een goeden indruk van het leven
der gegoede Stockholmsche kringen in het midden
der vorige eeuw. Inzoverre beantwoordt het dus
aan de eischen, die aan den familieroman te stel-
len zijn. Maar de eigenlijke kracht van de Schrijf-
ster, zooals die zoo duidelijk blijkt uit „Inger
Skram” ligt toch niet in de compositie der af-
zonderlijkheden, maar in de teekening en analyse
van die afzonderlijkheden zelf. Het licht is diffuus
— en dat is juist — maar het blijft diffuus,
omdat niet het gezin als geheel, maar enkele per-
sonen daaruit als Mevrouw Kristina, de moeder,
en Agnes de pleegdochter over de andere figu-
ren domineeren. We zien dat, als we het begin
en het slot van 't boek samenvatten.

De familie Kruse is het gezin van den rijken
brouwer Maarten Kruse, een goed, warm-voelend
mensch. In zijn jeugd is hij bevriend geweest
met Knud Lind, die later als predikant uit zijn
gezichtskring verdween, maar dien hij zich nu,
bij het begin van 't verhaal, weer herinnert, als
hij droomt, dat Lind hem hulp vraagt voor zijn
twee dochttertjes. Straks blijkt deze droom een
soort van visioen geweest te zijn, als in een der
volgende hoofdstukken verteld wordt, hoe de pre-
dikant op de jacht verdrinkt en zijn ouderlooze
dochttertjes (de moeder is sinds een paar jaar
dood) naar Stockholm trekken om daar een onbe-
kende tante te zoeken. En wanneer dan, na veler-
lei omzwervingen, deze kinderen Kruse ontmoet-
ten, weet hij zijn taak. Na overleg met zijn vrouw
neemt hij de beide meisjes, Agnes en Netta, bij
zich in huis.

Deze daad nu is de spil van het heele verhaal.
Want we zien haar als een daad van opoffering
(Kruse heeft zelf vier kinderen, die veel zorg
eischen), maar die straks rijke belooning geeft.
En ook zijn deze meisjes, of ten minste Agnes,
de eigenlijke hoofdfiguren van het boek. Haar blij-
ven we zien: in het opgroeien met Kruse's eigen
kinderen, in haar toewijding voor Mevrouw Kruse
en straks voor Stephan, den tweeden zoon des
huizes, in haar liefde, voor alles en allen. En
aan het slot, als de debacle over het gezin ge-
komen is en Mevr. Kruse als arme weduwe ach-
terblijft, staan Agnes en Netta weer op den voor-
grond. Dan zijn ze haar troost en vindt zij in
het meeleven der pleegdochters en vooral nu ook
van Netta (want Agnes trouwt met Stephan) het
grootte loon voor de daad van hulpvaardigheid,
die zij eens verrichtte.

Dit alles is mooi en boeiend beschreven, zuiver
ook van ontleding en nergens door sentimentaliteit
ontsied. Maar het is een afzonderlijkheid, als
waarvan we boven spraken, een fragment van
den roman van een gezin, dat niet met het overige
volkomen tot een harmonische eenheid vergroeit.
Dit element staat van meet aan in het volle licht;
het blijft de lichtconcentratie ontvangen en is daar-
door eigenlijk een roman in den roman. Het zijn
ongetwijfeld de bijzondere eigenschappen van
analyse en uitbeelding, die dit veroorzaken en
we aanzelen geen oogenblik met te zeggen, dat en
Mevrouw Kristina en Agnes prachtfiguren zijn, doch
in den familieroman, die immers moet zijn samen-
binding van onderscheidene, doch gelijkwaardige
deelen, is zulk een sterk geaccentueerd element
een onevenwichtigheid, die tot gevolg heeft, dat
het licht niet ten volle valt op het gezin.

Voor het overige echter is „De Familie Kruse”
een boek, dat werkelijk de qualificatie: van groote
waarde en als roman en uit het oogpunt van
beschavingsgeschiedenis, verdient. Want in de lot-
gevallen van Maarten Kruse en zijn zes kinderen
krijgen we een voortreffelijk getypeerde teekening
van den tijd te genieten en deze personen met
hijfiguren als Muller, de oude bediende en Cilla,
het trouwe „familiemeubel”, maken het geheel tot
een boeienden roman, dien men van 't begin tot
het einde (en 't is een lijvig boek!) met het grootste
genoegen leest.

In hoofdzaak komt de inhoud neer op het vol-
gende.

Kruse is groot-zakenman, die zijn huis ook op
grooten voet heeft ingericht, maar ook een wel-
doener van anderen en een helper in allen nood.
Daardoor valt immer een koesterende warmte in
zijn huis en is het leven der familie, door de
zorgzame vrouw des huizes bovendien uitnemend
geleid, rijk en gelukkig. Maar die goedgeefschheid
van den vader wordt aller ongeluk. Want tegen
den raad van zijn oudsten zoon in, die hem vóór
zijn vertrek (hij zal, als opvolger in de zaak,
een relatieris ondernemen) nog waarschuwt, blijft
hij borg voor een firma, wier soliditeit twijfelachtig
is. En als dan na eenigen tijd de debacle komt en
die firma failliet gaat, is Kruse totaal geruïneerd.
Zoozeer schokt hem dat bericht, dat hij dood
ineenzakt, en als Thomas, de zoon, die tele-
grafisch teruggeroepen is, in Stockholm aankomt,
vindt hij slechts de puinhoop van wat hij verliet.

Al het rijke bezit uit het groote huis moet worden
verkocht, Mevrouw Kristina moet als een arme
weduwe naar Upsala verhuizen om daar bij een
vroegere huisjuffrouw der familie haar intrek te
nemen en de welvaart maakt plaats voor de grootste
ontbering. Maar dan zijn het de getrouwen van
het huis, Muller, de ietwat excentrieke bediende,
en Cilla, de trouwe gediensige, die uitkomst bren-
gen. Muller heeft een kostbare verzameling vlinders,
die hij te gelde maakt en Cilla heeft haar zuinig
beheerde spaarcenten — en van dat geld huren
ze in Stockholm een huis, koopen terug verschillen-
de erfstukken der familie als meubilair en zoo
kan Mevrouw Kristina met de kinderen, voorzoo-
ver die niet reeds „in betrekking” zijn gegaan,
weer een eigen woning betrekken, met eigen huis-
raad gemeubeld.

Nu schuilt de waarde van dit verhaal niet in
het verhaal zelf. Men kan, zoo men wil, zelfs
van gelukkige toevalligheden en onwaarschijnlijke
gelukigheden spreken. De kracht ligt in de karak-
terteekening: van Mevrouw Kristina en Agnes en
Kristin, de dochter, en Muller en Cilla — we
kunnen gerust zeggen van alle optredende per-
sonen. En in deze gave typeeringen, dat aanvul-
len door den een van den ander, de juiste belijning
van ieders plaats in het geheel van 't gezin, is
toch deze roman een alleszins goede proeve van
den familie-roman, zoodat we, als conclusie van
onze beschouwing en in antwoord op de vraag,
die we aan het begin van dit artikel stelden,
kunnen zeggen, dat de roman, ondanks de boven-
genoemde onevenwichtigheid, als gezinsroman ge-
slaagd mag heeten.

Als verhaal op-zichzelf, als lectuur zoo men wil,
is hij zelfs bijzonder goed. En, wat voor ons
de waarde ervan verhoogt, hij is van een chris-
telijken geest doortrokken. Zelfs is de strijd van
Mevrouw Kristina om berusting in Gods weg, als
Zijn hand zoo zwaar het gezin treft, een der
mooiste passages.

C. T.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

„De Haardvuren brandende”.

Dat is maar een lastig ding, dat men in „De
Reformatie” zijn eigen boek moet aankondigen,
als men het tenminste aangekondigd wil hebben
en moet aanbevelen, als men het tenminste aan-
bevelen wil hebben. Dat kan men toch eigenlijk
niet doen! Ja, maar hij nader inzien vraag ik
mij toch ook af, waarom niet. Wie de moeite
genomen heeft, het te schrijven, wil toch wel graag,
dat een ander de moeite neemt, om het te lezen.
Hij meent toch ook, dat het wel noodzakelijk is,
dat het gelezen wordt.

Ten minste, zoo gaat het mij met „De Haard-